

Může Basel II vše spasit?

Miroslav Kollár (Euro 6.8.2007 strana 85, rubrika: Hyde park)

Nový standard pro výpočet kapitálové přiměřenosti nepřináší jen výhody

S očekávaným příchodem Baselu II, nového standardu pro výpočet kapitálové přiměřenosti bank, do ČR je třeba se zamyslet nad jeho možnými účinky na fungování českých bankovních domů. Basel II přináší oproti Basel I výhodu v tom, že umožňuje diferencovat rizikovost bankami poskytovaných úvěrů. To znamená, že k úvěru, poskytnutému společnosti s menší rizikovou vahou, bude muset banka navýšit kapitál v menší míře než k tomu, jež poskytne rizikovějšímu podniku. Tato vlastnost Baselu II je bezesporu pozitivní ve srovnání s rigidním přiřazováním rizikových vah k úvěrům bank v systému Basel I.

Přínosy. Při přiřazování rizikových vah podle Baselu II může banka využít služeb externích ratingových agentur nebo si vybudovat vlastní ratingové přístupy a s tím související modely řízení rizik bank. Dalším přínosem Baselu II oproti Baselu I je potřeba vytvářet kapitálový požadavek odděleně i k operačnímu riziku, což ve světě moderních technologií nabylo na významu. Basel II dále dává orgánu dohledu funkci schvalovatele interních přístupů bank při hodnocení rizik a poskytuje mu právo požadovat po bance navýšení kapitálu ve vyšší míře, než v jaké to dovozuje ze svých modelů rizik, považuje-li to tento orgán za potřebné. Basel II také klade na banky povinnost větší transparentnosti vůči veřejnosti ohledně metod řízení svých rizik a plnění pravidel kapitálové přiměřenosti.

Obezřetný systém. O Baselu II se mluví jako o obezřetném nebo jinak řečeno prudenčním systému. Tato obezřetnost Baselu II pramení z již zmíněné možnosti diferenciací rizikových vah k poskytovaným úvěrům na základě rizikovosti úvěrovaných projektů. Znamená to, že banky nejdříve úvěrují ty méně rizikové projekty, k nimž logicky nemusejí vytvářet až tak velký kapitálový polštář, a tudíž mají ještě zdroje na poskytování dalších úvěrů. Jak se banky v průběhu hospodářského boomu uchylují i k úvěrování více rizikových projektů, musejí k nim však nutně vytvářet větší kapitálový polštář. A v tom právě tkví ona obezřetnost Baselu II. Navíc se bankám v období hospodářského růstu zvyšují zisky z poskytovaných úvěrů, a proto je i z čeho tento kapitálový polštář vytvářet. Na druhé straně v období hospodářského úpadku banky přestávají úvěrovat nadměrně rizikové projekty, koncentrují se na stabilnější projekty, a tudíž nemusejí k takto poskytnutým úvěrům vytvářet až tak velký kapitálový polštář.

To koresponduje i s poklesem zisků souvisejícím s menším množstvím úvěrů poskytnutých bankami.

Rizika. Ekonomický výzkum Bank for International Settlements (Banky pro mezinárodní platby), která je tvůrcem konceptu Basel II, z poslední doby však upozorňuje na rizika pro-cykličnosti nejen Baselu II, ale i s ním úzce souvisejících metod řízení rizik bank. Koncept Basel II a většina moderních metod řízení rizik bank byla vybudována v prostředí celosvětově nízkých úrokových sazeb a silného globálního hospodářského růstu.

Celý háček ohledně rizika pro-cykličnosti Baselu II tkví v tom, že v prostředí nízkých úrokových sazeb a silného ekonomického růstu se zdá rizikovost některých bankou poskytnutých úvěrů malá. Jelikož prosperuje většina podniků, pravděpodobnost jejich kolapsu je malá, a ocenění skutečných rizik spojených s nesplácením takto poskytnutých úvěrů se stává komplikovanější. Banky se dokonce v rámci maximalizace svého zisku mohou uchýlovat i k úvěrování klientů, kteří se sice v prostředí nízkých úrokových sazeb a bujarého hospodářského růstu zdají být bonitní, ale to se může s proměnou ekonomického prostředí výrazně změnit.

Vyšší rizikové váhy. Stačí totiž pouze razantnější zvýšení úrokových sazeb centrální bankou nebo neočekávané turbulence v hospodářském růstu doma či v zahraničí a zdánlivě prosperující podniky se mohou dostat do problémů se splácením úvěrů. Pravděpodobnost jejich platební neschopnosti roste a najednou se ukáže, že rizikové váhy k takto poskytnutým úvěrům byly prvotně stanoveny příliš optimisticky. A banka by za této střízlivější situace měla k těmto úvěrům založit větší kapitálový polštář, než skutečně vytvořila. Bankám však v takové situaci poklesnou zisky, protože při negativním ekonomickém šoku úvěrují méně, a navíc musejí vytvářet opravné položky k nespláceným úvěrům. To znamená, že rizikové váhy k těmto úvěrům měly být hned na počátku stanoveny na vyšší úrovni, aby se zamezilo problémům bank vyplývajícím z nesplácených úvěrů. Ideální standard kapitálové přiměřenosti by proto měl brát větší ohled na makroekonomické aspekty řízení rizik bank. Zejména na existenci možnosti, že rizika, která se odhalí až při ekonomickém úpadku, byla vytvořena už v období hospodářského rozkvětu.

Makroekonomické aspekty. Banky by proto při svém řízení rizik neměly zapomínat na to, že žádný ekonomický "boom" netrvá věčně. Jakýkoli obezřetně laděný standard kapitálové přiměřenosti by měl zohledňovat kromě těchto aspektů, specifických pro bankovníctví, i ty makroekonomické, zejména vývoj hospodářského cyklu. Sečteno a podtrženo, obezřetné banky by ideálně měly v období dobrých časů vytvořit dostatečný objem kapitálu pro ty případné horší.

Už v současné době se v Basileji připravují změny v Baselu II. Je možné, že s rozvojem technik řízení rizik bank se v novém Baselu III odrazí i tyto makroekonomické aspekty řízení rizik bank.

Obezřetné banky by měly v období dobrých časů vytvořit dostatečný objem kapitálu pro ty horší